

83
SÁNDOR JÓZSEF

A szocializmus ideológiájának fejlődéséről
Szeged, 1950.,

Diss. A 225

Diss. A 225

Erd. Ranyva 83. l.

1.

Még elfrydom
Hely!
Kiszámolt!
Ank

A szociálizmus ideológiájának fejlődéséről.

Doktori értekezés a politikából.

Irta : Sándor József jogszigorló.

János János

Először főkértem dr. (Antalffy György)
és dr. Rutkay György professzor
urakat.
Szeged, 1950. júni hó 8. n.

dékan

Diss. | A 225

Felhasznált forrásmunkák :

Dános-Kovács: A szociális eszmék fejlődése. Budapest. 1925.

Beer-Migray: A szociálizmus és a társadalmi harcok története. Bpest. 1922.

Engels Frigyes: Utopikus és modern szociálizmus. Bpest. 1946.

Engels Frigyes: A család, a magántulajdon és az állam eredete. Bpest. 1947.

Engels Frigyes: Antdühring. Budapest. 1946.

Marx Károly: A tőke. Budapest. 1946.

Marx-Engels : A Kommunista Kiáltvány. Kunfi Zsigmond előszavával.

Lenin: Állam és forradalom. Budapest. 1949.

Lenin: Az imperiálizmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka.

J.V.Sztálin: A leninizmus alapjai. Budapest. 1945.

J.V.Sztálin: A dialektikus és történelmi materiálizmusról. Bpest. 1948.

J.V.Sztálin: A leninizmus kérdéseiről. Budapest. 1948.

Plechanov: A materiálista történelemfelfogásról. Budapest. 1947.

A társadalmi világnézetek közül napjainkban a szocializmus van legnagyobb hatással a társadalom alakulására. A szocializmus elnevezés a latin "socius" főnévből származik, amely annyit jelent, hogy társ. Ebből a főnévből képezik a szociális jelzőt, ami társast jelent. A "szociális" szóból származnak aztán a szocializmus, szocialista, szociáldemokrata elnevezések. A "szocializmus" szót 1927-ben használták először, mégpedig Owen hívei folyóiratukban. Ettől kezdve ezzel az elnevezéssel jelölik azokat a tanokat, amelyek

kollektivisták, ugyanakkor a gazdasági egyenlőségért küzdenek.

A szociálizmus azonban gyűjtő fogalom. E

név alatt számos irányzatot foglalunk egybe, amelyek ugyan meg-
egyeznek abban, hogy kollektivisták és az emberi egyenlőség hi-
vei, érvébként azonban eszközeiket, módszerüket, céljaikat illető-
leg nagyban eltérnek egymástól. A különböző szociálista irányza-
tokat mégis 2 csoportba oszthatjuk.

Az első csoportba tartoznak azok az irányza-

tok, amelyeknek megfogalmazói a szociálizmust függetlenül az addigi társadalmi fejlődéstől, tisztán személyes elképzelésük alapján, sokszor a fantázia szárnyán repülve akarták megvalósítani. Rendszereiknek a reális élettel semmi kapcsolatuk sincsen, így megvalósulásuk az álmok világába tartozik. Éppen ezért e szociálista irányzatokat ideálista, vagy utópista szociálizmus néven foglaljuk egybe.

A második csoportba azok az irányzatok tartoznak, amelyek a szociálizmust a történelmi fejlődésből vezetik le, tehát

nem ideált látnak benne, hanem olyan rendszert, amelynek a történelem során szükségszerűen meg kell valósulnia.

Eme irányzatok közül hatásánál fogva Marx és Engels rendszere, a materialista vagy tudományos szociálizmus emelkedik ki.

Az utópista szociálisták elődjeként kell szemlélnünk az államregényeket. Voltak ugyanis a társadalmi harcok történetében olyan korszakok, amidőn nem

volt lehetséges az elnyomottakkal szemben való nyílt kiállás.

Azokban a századokban amikor még nagy tömegekben a műveltség hiánya miatt nem lehetett tudatossá tenni a zsarnokok ellen folytatandó társadalmi küzdelem fontosságát az a néhány író, akiben felébredt a szociális lelkiismeret, csupán allegorikus művekben példálózhattak olyan mesebeli, elképzelt államokról, ahol a társadalmi igazságtalanság egy mesebeli jogrendszer által oldódott meg..

Az első nagy államregény ,mely később egész iskolát teremtett Morus Tamásnak az ügyvédből lett angol kancellárnak híres munkája az Utópia.Ez az államregény 1516 ban jelent meg első kiadásban,tehát egy évvel azelőtt.hogy Luther a Wittenbergi vártemplom ajtajára a 95. tételt kiszögezte,közvetlenül Macchiavelli politikai művének megjelenése után.Morus műve,melynek teljes címe:De optimo republicae statu deque nova insula Utopia

és amely nemcsak tanaiban, de párbeszédes formájában is követi Plato Politeiáját: az államregények irodalmának legjelentékenyebb alkotása. Kevés irodalmi alkotásnak volt nagyobb hatása. Már 1520-ban harmadik kiadásban jelent meg és az 1601-iki kiadásának címlapja büszkén hirdeti, hogy *scriptum vere aureum, nec minus salutare quam festivum*".

Az Utopia stereotip névvé vált: jelenti

azokat a terveket, amelyek a társadalmi bajokat gyökeresen orvosló, tökéletes organizációt mutatnak be. Morus munkája az a minta lett amely után a későbbi államrendek készültek: egyfelől bírálata a meglevő társadalomnak, másfelől pedig pozitív rajza a tökéletes társadalomnak.

Kautsky Károly megállapítása szerint

/Die Vorläufer des neueren Sozialismus. Stuttgart. 1895./

II.

az Utópiával kezdődik az új szociálizmus.

Morus művének sikeres utánzója a már anarchizmus felé hajló Francois Rabelais, aki regényében a *La plaisante et joyeuse histoire du grand géant Gargantua* című művében a thelemiták vagyis a szabad akaratuak rendjét mutatja be.

Igen nevezetes államregény Tommas Campanella munkája a *Napállam/Civitas Solis*, amely méltó utoda Morus

művének.

Jelentős hatást ért el az államregények közt

Francis Bacon töredékként fennmaradt munkája a Nova Atlantis.

Mindenesetre az államregények érdeme, hogy a köz-
tudatba vitték a társadalmi viisszáságok tarthatatlan és er-
kölcstelen voltát.

A gépek feltalálásával maguk a munkáltatók is
foglalkoztak a munkásság szociális kérdéseivel és nekik

már nem szükséges ,hogy megállapításaikat képzelt és mesebeli államregények leírásaiba rejtsek.

Az utopista szociálizmus a XVIII. század v. végének és a XIX. század elejének társadalmi forrongásában virágzott, midőn a fejlődés irányvonalai még nem látszottak tisztán és a társadalom vizsgálatával foglalkozó elmék tényleg saját képzeletükre voltak hagyva. Az utopista szociálizmusnak három nagy képviselője volt: Owen, Saint-Simon,

és Fourier.

Owen a XIX. század egyik legjóindulatabb gondolkodója volt, aki élete céljának azt tartotta , hogy az emberiséget boldoggá tegye. Hitt abban, hogy nevelés útján mindent el lehet érni, mert az emberek jók és csak a viszonyok tették őket rosszakká. Olyan viszonyok közé kell tehát őket juttatni, hogy lehetőlegyen jó tulajdonságaik kifejlesztésére. Elvei megva-

lósítása érdekében az Egyesült államokban szociálisztikus telepet létesített, amelynek alkotmánya teljes vagyonközösségen és széleskörű önkormányzaton épült fel. Owen kísérlete azonban megbukott, mert a társadalmi fejlődés még nem érkezett el arra a fokra, ahol ilyen kísérlet sikerrel járhatott volna. A társadalmi és gazdasági élet bajait helyesen ismerte fel, a hibákra is helyesen mutatott rá, de a megoldások nem sikerültek.

A társadalmi rend bírálatában egészen elsőrangú munkát fejtett ki és különösen érdemes úttörő munkát fejtett ki az iskoláztatás, jellemképzés, a szövetkezés, a munkanélküliség esetére való foglalkoztatás, az állami munkásvédelem terén is.

Amikor azonban elhagyja az elmélet terét illetve elméleti megállapításait egyszerűen át akarja vinni az ilyen változtatásra egyáltalában elő nem készi-

tett életbe, minden kísérlete megbukik.

De ezek a csalódások soha meg nem törték, el nem tántorították. Kevés olyan férfit ismer a történelem, aki a maga eszméinek olyan meggyőződéses harcosa volt, mint Owen, s aki mindig megújult erővel küzd a maga ideáljaiért. Meggyőződéssel hirdette, hogy a nép tudatlansága a zsarnokság lábának zsámolya és ezért reformjának tengelyéül a nevelés, iskoláztatás reformját teszi. Bár a magántulajdonnak és a tökének a legnagyobb ellensége volt, hitt a mindent kiegyenlítő igazságban.

Saint-Simon már felismerte az osztályharc létezését. A proletáriátusból azonban kiábrándult a francia forradalom rémuralmában. Így hát a társadalom vezetését a tudomány és az ipar képviselőire a-
karta bízni, akiket egy új vallás kötött volna össze a társadalommal.

Fourrier az emberiség harmoniájának a megteremtésére töre-
kedett. Szerinte az emberek boldogtalansága onnan van, hogy nem élhetik
ki ösztöneiket. Ezért érdeklődésük szerint csoportokban kell tömörül-
niök, amelyek egy egy községet - ahogyan Fourrier nevezte - falange-ot szál-

nának meg. A falange szövetkezeti alapon megszervezett közösség, amely önkéntes társulás folytán jön létre. A község egyetlen nagy palotászerű épületből állna. Ebben helyeznék el a lakóhelyiségeket és munkahelyeket. A munka elvégzése olyképpen történne, hogy a tagok hetesével csoportokba tömörülnének és a csoportok azt a munkát végeznék, amelyet tagjaik-hajlámaik és érdeklődésük szerint-kiválasztanak.

Engels a következőkben jellemezte Owent, Saint-Simont

és Fourriert. "Az utopista és a tudományos szociálizmus" című tanulmányában:

"Egyikük sem a történelmileg kialakult proletáriátus képviselőjeként lép fel. Egy csapásra az egész emberiséget akarták felszabadítani, nem pedig egy meghatározott osztályt. Az ész és az örök igazságosság országát akarták megteremtetni. A társadalomnak új, tökéletesebb formáját szerették volna feltalálni. Ennek a rendszernek elfogadására propagandával, mintatelepek

létesítésével akarták a társadalmat rávenni. Az utopista szociálisták munkássága már elavult, fennmaradt azonban néhány zseniális gondolat, amelyek áttörték a képzelődésből szőtt burkot."

Az utopista szociálisták szép elképzelések légvárait építették. Marx Károly és Engels Frigyes viszont a történelmi fejlődésből vezették le a szociálizmus megvalósulásának szükségességét és ezért ők sokkal nagyobb hatású rendszert és eredményeket értek el. Rendszerüket tudományos szociálizmusnak nevezték.

A marxista rendszert döntően jellemzi, sőt megértésének elengedhetetlen feltétele a dialektikus módszer és a történelmi materialista szemlélet. Ehhez járul harmadik alaptényezőként az az objektív szellem illetve az objektív megismerés, amely ugyan-
csak Hegeltől származik.

A dialektika a "dialeco" görög szóból képződött, amely annvit jelent, mint vitatkozni. Ezzé Dühring nevű német szociáldemokrata ellen Engels Frigyes vitairatát adott ki, amelyben a di-

alektikát a következő módon határozza meg:

"A dialektika a természet, a társadalom és a gondolkodás általános mozgására és fejlődésére vonatkozó tudomány."

Hegel a dialektikát az élet és a történelem fejlődési módszerének meghatározására használta. Ő a dialektikát úgy fogta fel, hogy az élet valóság elemei és a történelem érték elemei együtt jelentkeznek és együttesen adják a szellem fejlődését. Hegel szerint a gondolkodás minden állapota elvezet a saját ellen-

tétéhez, amellyel összeütközve létrehozza a kettő egységét.

Vagyis a tézis kitermeli magából az antitézist és a kettő összeecsapásából jön létre a szintézis.

A marxi dialektika a hegeli dialektikával

szemben csak a természetet nézi. És pedig a természetet egészként szemléli, mert a természet jelenségei egymással szoros összefüggésben vannak, feltételezik egymást. A természetben szakadatlan mozgás és változás van. Vagyis itt megjelenik Herakleitos

gondolata a "panta rei" elve ,amely szerint minden változik és semmi nem állandó.A görög gondolkodótól Marx azt vette át ,hogy a természetben szakadatlan változás és mozgás van.A dolgok megszületnek,keletkeznek ,azután egy fejlődésen mennek keresztül és végül a pusztulás stádiumába jutnak.A fejlődés a tárgyak és a jelenségek belső ellentmondásából és ellentmondásainak hatcából jönnek létre.Taradja azt a felfogást amit minden ideálista és elsősorban Pláton tanított,amely szerint

a dolgok a jelenségek harmonikus kibontakozásából állanak
elő.

A dialektika a fejlődést nem tekinti egyenletes folyamattal, hanem olyannak, ahol a jelenségek mennyiségi változása következtében gyors és váratlan minőségi változások állnak be. Engels -aki különben állandó munkatársa volt Marxnak és műveiket is jórészt együtt írták példaként a víz forráspontját hozza fel.

A víz hőmérsékletének 1-99 fokig való növekedése csak mennyiségi változás. Ha ellenben a 99 fokhoz még egy fok járul és a víz hőmérséklete 100 fokra növekedik, akkor minőségi változás áll be, miután a víz gőzzé változik.

A marxizmus a fenti tételeket a következőképpen alkalmazza a társadalomra. A társadalmi jelenségeket nem lehet önmagukban vizsgálni, hanem csak a többi jelenséggel összefüggésben. Nem elégedhetünk meg azonban csupán a jelenségek összefüggésének magyarázatá-

val ,vizsgálunk kell a társadalmi jelenségek keletkezését, fejlődését és elhalását is.

A társadalmi fejlődés folyamatát nem lehet úgy értelmezni, mint körben való mozgást, hanem mint haladó mozgást, mint átmenetet a régi minőségi állapotból egy új minőségi állapotba. A társadalom fejlődése a társadalom jelenségeiben, termelési viszonyaiban rejlő ellentétek harcának következménye. Marx szerint az "antagonizmus" a haladás főoka. Minden társadalmi jelenség ma-

gában hordja ellentétét, amely idők folyamán felszínre kerül.

Küzdelem keletkezik a jelenség és az ellentéte között. A eredménye sem a korábbi jelenség, sem annak ellentéte nem lesz, hanem egy új jelenség, ami az előző jelenséggel szemben fejlődést jelent.

A marxi elmélet második legfontosabb tényezője. a történelmi materializmus. A marxizmus természetesen anyagelvű, materialista világnézet, de az általa vallott történelmi materializ-

mus több a filozofiai materializmusnál, amelynek fogalmát csak az ideáлизмussal szembeállítva tudjuk megmagyarázni.

A filozofiának legfontosabb kérdése a szellemnek az anyaghoz való viszonya. Tehát az a kérdés, hogy vajjon az anyag volt e előbb és teremtette azután a szellemet, vagy a szellem volt e előbb és ebből keletkezett az anyag. Az anyagelvűség hívei: a materialisták az anyag elsőbbségét hirdetik, eszmei ellenfeleik: az ideálisták, a szellem felsőbbrendűségét hangoztatják.

A történelmi materializmus tehát a létre keres magyarázatot.

A történelmi materializmus pedig a történelmi fejlődés hajtóerőit akarja felfedni. A materializmus megelégszik azzal, hogy az anyag elsőbbségét hirdesse. A történelmi materializmus viszont azt kutatja, hogy melyik az az anyagi erő, amely a társadalmat alakítja. Ezt az erőt a szükségletek kielégítése érdekében megszerzendő javak előállításának és szétosztásának módjában látja. Egy bizonyos időpontban érvényben levő termelési módot pedig két tényező határoz meg: a termelési

erők és a termelési viszonyok

Termelési erőkn a termelésben feéhasznált nyersa-
nyasokat, energiaforrásokat, munkaeszközöket és közlekedési beren -
dezéseket értjük. Marx tanítása szerint minden adott társadalom
szervezetét termelő erőinek állapota határozza meg. Ennek az álla-
potnak tehát a termelési erők állapotának megváltozásával előbb
vagy utóbb megváltozik a társadalmi szervezet is.

Marx a termelési viszonyokat a következőképen hatá-

rozta meg: "A termelés érdekében az emberek bizonyos meghatározott kapcsolatokba és viszonyokba lépnek egymással. A termelés ezek közvetítésével megy végbe." Ez a tanítás tulajdonképpen azt akarja kifejezni, hogy az emberek úgy csinálják történelmüket, hogy szükségleteik kielégítésére törekszenek. És ezzel kapcsolatban az emberek rendelkezésére álló termelőerők minden társadalmi viszonyukat meghatározzák.

A termelési viszonyokat döntően jellemzi az a kö-

rülmény, hogy a termelőeszközök kinek a birtokában és tulajdonában vannak. Tehát azok tulajdonában akik termelnek vagy azok tulajdonában akik nem termelnek. Utobbiak ugyanis a termelőeszközök használatáért a termelés eredményéből több kevesebb részt kívánnak meg.

Ennek folytán a társadalom a történelem folyamán két alapvető osztályra szakadt: a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak osztályára. Az utobbiak nem nyugodnak bele helyzetükbe és állandó harcot folytatnak a termelő erők és eszközök birtokáért. Ez az osz-

tályharc, amely mindaddig fog tartani, amíg a termelő eszközök köztulajdonba nem kerülnek.

A termelési mód megváltozását mindig a termelőerők fejlődése indítja meg. Ezeket követi csak a termelési viszonyok változása. Ennek következtében a termelő eszközökben beálló minőségi változás a termelési viszonyok alapvető változását vonja maga után. A társadalomban tehát akkor jelentkeznek döntő változások, amikor a fejlett termelő eszközöknek az

elavult társadalmi berendezkedés nem felel meg. Például az ipari forradalom így idézte elő a kapitalizmust, a polgári demokráciát.

A marxizmus tanításainak tanulmányozásakor első sorban a dialektikus módszerből és a történelmi materializmus szemléletéből kell kiindulnunk. Figyelembe kell vennünk, hogy minden a történelmi körülmények alakulásától függ, - ahogy Engels mondja - itt minden relatív és semmi sem abszolút.

Nincsenek tehát örök törvények, minden a fejlődésnek csak egy bizonyos fokán, vagy szakaszán érvényes. Ha a történelmi körülmények, elsősorban a termelési mód megváltozik, tőle függően változik minden.

A marxista társadalmi világnézet létezésének csaknem első pillanatától kezdve rendkívüli hatással volt Európa munkástársadalmára. A marxi tanokat az európai államok munkásmozgalmai a gyakorlatban igyekeztek megvaló -

sítani. A marxizmus gyakorlati keresztülvitele terén azonban eltérő politikai irányzatokat észlelhetünk. Az egyes államok marxista pártjai a végcél megfogalmazásában általában egységesek voltak. A kizsákmányolás megszüntetéséért, a termelő eszközök köztulajdonbavételéért, az osztály nélküli társadalomért küzdöttek. Felfogásuk azonban döntően különbözött abban, hogy e célt milyen eszközökkel valósítsák meg. A munkásmozgalomban az eszközök tekintetében két alapvető felfogás alakult ki.

Az egyik a békés fejlődés útján, a másik erőszakos forradalom révén akarta a kitűzött célt elérni. Mindkét irányzat a marxi tanokra hivatkozott álláspontjának megokolásakor.

A fejlődés hívei Marx és Engels tanaiból az alábbi tételeket emelték ki:

I, a kapitalista gazdasági rendszer természeténél fogva szükség szerűséggel siet a felbomlás felé. A kapitalista fejlődés önmagából állítja elő a szocializmus megvalósulását.

lósításához szükséges feltételeket. Mindezek értelmében a szocializmus szükségszerűség, amely a fejlődés során mindenképen meg fog valósulni.

2, Marx írta a Kommunista Kiáltvány 1872-es kiadásának előszavában: "Ezen elvek gyakorlati megvalósítása, amint ez magában a kiáltványban olvasható, mindenütt és mindenkor a történelmileg kialakult viszonyoktól függ és ezért a 2. fejezet végén ajánlott forrádalmi intézkedéseknek tulságos

jelentőség nem tulajdonítható. A kiáltványnak ez a része ma bizonyára másképpen íródnék meg."

3. Marx az I. Internacionálé 1872-es hágai kongresszusán többek között a következőket mondotta: "Egyszer a munkásságnak kezébe kell kerítenie a politikai hatalmat, hogy megalapozza a munka szervezetét. Azt azonban nem állítottuk, hogy az erre a célra vezető út mindenütt ugyanaz. Tudjuk, hogy figyelembe kell vennünk a különböző intézményeit,

szokásait és hogy vannak országok, mint Amerika, Anglia, -
 és ha jobban ismerném az Önök intézményeit, talán hozzá-
 tehetném-Hollandia, ahol a munkások békés úton megvalósít-
 hatják céljaikat. De ez nem áll minden országra."

4, Engels "Az osztályharcok Franciaországban"

bevezetésében a következőket írta: A történelem nekünk és
 mindazoknak, akik hasonlóképpen gondolkoztak/tehát azoknak
 akik a proletáriátus győzelmét 1848-ban a közeljövőben

várták/,nem adott igazat.A megrohanások,az öntudatlan tömeg
élen álló,csekély kisebbségek által vezetett forradalmak i-
deje lejárt.Ahol a társadalmi szervezet teljes átalakításá-
ról van szó,ott a tömegnek magának kell felfogni,miről van
szó.A történelem ironiája sok mindent fejtetőre állít.Mi a
"forradalmárok,felforgatók" sokkal jobban gyarapodunk a tör-
vényes eszközök,mint a törvénytelenek mellett és felforgatás-
sal." A rend pártjai" mint nagukat nevezik,tönkremennek az

az örmagukat teremtetette állaptban, mig e törvényesség mellett
duzzadó izmokra és piros arcra teszünk szert és olyanok vagyunk
mint az örök élet."

A fejlődéges irányzat érveivel szemben a

forradalom hivei is Marxra és Engelsre hivatkoznak. Elsősorban

a marxismus katekizmusának, a Kommunista Kiáltványnak forradal-

mi utalásait idézik. Azután Marxnak a német szociáldemokrata

párt gothai programjával kapcsolatban írt bírálatára hivatkoznak

,amelyben Marx kifogásolta,hogy e programban elsikkadt a forradalmi gondolat.Ugyancsak felhozzák Marxnak a párizsi kommun mellett állásfoglalását.

Miután mindkét irányzat felfogása alátámasztása érdekében Marxra és Engelsre hivatkozik,a szociálista cél eléréséhez felhasználandó eszköz tekintetében úgy látszik ellentmondás mutatkozik.A marxi tanoknak ez az ellentéte tényleg csak látszólagos,amelyet a történelmi materialista

szemlélet és a dialektikus módszer alkalmazásával oldhatunk meg. Ezek szerint minden a történelmi fejlődés során kialakult körülményektől függ.

A Kommunista Kiáltvány megjelenésének időpontjában a történeti körülmények olyanok voltak, hogy a szociális-
mus csak a forradalom útján látszott megvalósíthatónak. A kiált-
vány megjelenése óta a társadalmi körülményekben változások áll-
tak be. Ahol e változások révén a körülmények olyanok lettek, hogy

a szociálizmus végcélját a békés fejlődés útján is el lehetett érni, ott-éppen a történelmi materiálizmus- az evolucionista irány alakult ki. Ahol azonban a körülmények nem úgy változtak, hogy a fejlődéses megoldás alkalmazható legyen, ott továbbra is a forradalom, mint egyetlen lehetőség maradt meg.

Az egyes európai államok helyzete döntötte

el tehát azt, hogy munkásmozgalmuk fejlődéses vagy forradalmi irányzatú lett. A nyugat-, közép-európai államokban az úralmon

lévő polgári osztály a politikai jogokat kényszerűen volt fokozatosan az állandóan erősödő munkáosztályra is kiterjeszteni. Ezáltal a munkásságnak lehetősége nyílt arra, hogy békés úton politikai jogainak gyakorlása révén parlamenti többségre tegyen szert, s ezáltal az államhatalmat megszerezze. Ezért Nyugat- és Középeurópában-elsősorban Németországban, Hollandiában, Belgiumban, Franciaországban és az északi államokban-a békés fejlődés elvét valló szociáldemokrata mozgalom keretében szer-

vezkedett a munkásság. Oroszországban a körülmények ellenkezőképpen alakultak. Az orosz uralkodó réteg minden eszközzel meggátolta a munkásosztály felemelkedését. A politikai jogokat nem terjesztette ki a munkásságra. Ezért a munkásosztálynak a szociálizmus megvalósítására nem maradt más eszköze, csak az erőszakos forradalmi megmozdulás. A sajátos orosz viszonyoknál fogva volt igaza Leninnek, amidőn a békés fejlődés útján haladni kívánó mensevikiekkel szemben állástfoglalt és a bolsevikai ál-

laspontot, a forradalmat helyezte előtérbe.

A döntő elv különböző értelmezésén kívül vizsgáljuk meg vázlatosan a két marxista irányzat egyéb sajátosságait.

A szociáldemokráciát döntően jellemzi a parlamenti demokrácia eszközeinek felhasználása céljai megvalósítása érdekében. A parlamenti többség elérésére törekszik, hogy az államhatalmat jelentő többség birtokában a szociálizmust fokozatosan megvalósítsa. Teljes erejével részt vesz a politikai demokrácia politikai életé-

ben,élve annak minden lehetőségével.A szociáldemokrata mozgalom egyébként forradalminak vallja magát,mert ha békés fejlődés útján,is ,de a kapitalista rendszer gyökeres eltörlésére törekedik.

A szociáldemokrácia először Németországban alakult ki,miután a munkásság itt jutottt először politikai jogokhoz.1868-ban iktatta törvénybe az Északnémet Szövetség az általános titkos választójogot és már 1869 ben megalakult a német szociáldemokrata párt.A többi országok szociáldemokrata mozgalmai az első világhá-

boruig a német pártot tekintették mintául és programjuk nem volt más, mint a német párt programjának változata. 1875-ben szövegezték meg a gothai programot. 1891-ben állították össze az erfurti programot. Ezeket használta fel a magyar szociáldemokrata párt is elvei megfogalmazásakor. A német szociáldemokrácia korábbi tulsulyát bizonyítja az is, hogy pl. 1890-ben az Európában leadott szociáldemokrata szavazatok öthatodát a német párt kapta. Az egyes államok szociáldemokrata mozgalmait az

1889-ben alapított II. Internacionálé fogta korábban össze.

A német szociáldemokrácia "vadhajtása" volt az u.
n. revizionizmus. Az elnevezés A. Nossig német szociáldemokrata
"A szociálizmus revíziója" című tanulmányától ered. A revizio-
nizmus igazi megalapítója és kifejlesztője azonban Eduárd
Bernsteín volt, aki 1899-ben "A szociálizmus alapelvei és a
szociáldemokrácia feladata" c. munkájában megtámadta a marxis-
mus filozófiai alapjait, elsősorban a történelmi materializmust,

továbbá a főbb marxi elméleteket. Kautsky Károly utasította vissza Bernstein felfogását. A német szociáldemokrata párt 1903-ban drezdai kongresszusán éles határozatban foglalt állást a revizionizmussal szemben.

A marxismus forradalmi irányzatának legkövetkezetesebb képviselője az orosz munkásmozgalom volt. Az orosz marxista mozgalom forradalmi irányzatát tulajdonképpen, akkortól számíthatjuk, midőn a korábbi orosz szociáldemokrata párt

éppen a szociálizmus megvalósításának kérdésében a londoni kongresszusán 2 részre szakadt. A többségben lévők/innét a bolsevikik név/az orosz viszonyok között egyedüli megoldásnak a forradalmat tartották, a kisebbségben maradtak/mensevikiek/a békés fejlődés hívei voltak.

Az 1917-es orosz forradalomban a bolsevikiek tényleg uralomra jutottak és az orosz bolsevikik vagy más néven: kommunista párt szervezte meg a Szovjet-Uniót.

Az orosz kommunista mozgalom új elemekkel bővítette a marxismust. Ezeket az elemeket az orosz kommunista párt megalapítójáról: Leninről, összefoglalóan leninizmusnak nevezzük.

A leninizmus egyesek szerint a marxizmus alkalmazása a sajátos oroszországi helyzetre. Mások szerint azoknak a forradalmi elemeknek újjászületése, melyek a XIX. század 40-es éveinek marxizmusát jellemezték

Sztálin a leninizmust a következőképpen határozta meg:

" A leninizmus az imperiálizmus és a proletárforradalom korszakának marxizmusa. Pontosabban: a leninizmus a proletárforradalom elmélete. "

"Oroszország szükségképpen csomópontjává vált az imperiálizmus ellentmondásainak és csak Oroszországban volt meg az a reális erő, amely képes volt az imperiálizmus ellentmondásait forradalmi úton megoldani. Ezért lett Oroszország a leninizmus szülőföldje. "